

ΚΑΛΛΙΣΘΕΝΟΣ ΧΟΤΡΜΟΤΖΙΑΔΟΥ

ΤΟ ΤΣΑΚΗΛΙ (ΠΕΤΡΟΧΩΡΙ)
ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΜΕΤΡΩΝ

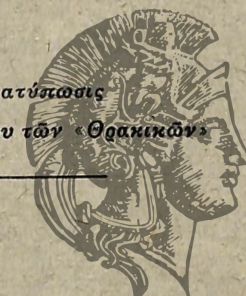

Ἀνατύπωσις

ἐκ τοῦ Η' τόμου τῶν «Θρακικῶν»

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

1936

Τύποις : Γ. Α. Ἀλευροπούλου—Ἀγρισιᾶδος—23—23 Α

ΚΑΛΛΙΣΘΕΝΟΥΣ ΧΟΥΡΜΟΥΖΙΑΔΟΥ

ΤΟ ΤΣΑΚΗΛΙ (ΠΕΤΡΟΧΩΡΙ)
ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΜΕΤΡΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

Ἀνατύπωση
ἐκ τοῦ Η' τόμου τῶν «Θρακικῶν»
ΑΘΗΝΑΙ

1936

Τύποις : Ι. Α. Ἀλευθοπούλου—Ἀγ. Ἐλευθέριου—23—23 Α

ΤΟ ΤΣΑΚΗΛΙ (ΠΕΤΡΟΧΩΡΙ) ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΜΕΤΡΩΝ

Τὸ Τσακῆλι ἦταν ἓνα ἀπὸ τὰ 12 χωριά τῆς ἐπαρχίας Μετρών κοὶ Ἀθύρων, κτισμένο εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ βουνοῦ τοῦ Ἀΐλιᾶ. Τὸ ἑλληνικὸ τοῦ ὄνομα ἦταν κατὰ μετάφρασιν ἴσως τοῦ τουρκικοῦ, Πετροχώρι, ἀλλὰ κανεὶς δὲν τὸ μεταχειρίζονταν. Μόνον εἰς τὴν σφραγίδα τοῦ χωρίου ἔγραφε «ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΟΥ ΤΙΜΙΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ ΠΕΤΡΟΧΩΡΙΟΥ» καὶ εἰς τὰ ἐνδεικτικὰ τοῦ σχολείου καὶ τὰ βαπτιστικὰ ἀναφέρονταν πάντοτε τὸ Πετροχώριον. Τὸ δὲ ὄνομα τοῦ ἐδόθη βεβαίως ἔνεκα τῆς βραχῶδους τοποθεσίας, ὅπου ἦτο κτισμένον.

Κατὰ τὴν παράδοσιν, τὸ χωριὸ πρὸ τῆς κατακτήσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἦτο τρία χιλιόμετρα ἀνατολικώτερον τῆς σημερινῆς θεσεώς του, καὶ κατὰ τὴν πολιορκίαν τῶν Μετρών ὑπὸ τοῦ Μπειαζιτ ἠναγκάσθη νὰ συμπράξῃ μετ' αὐτοῦ. Ἀργώτερον ὅτε ὁ Μπειαζιτ ἠναγκάσθη νὰ διαλύσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς Κιπόλεως καὶ νὰ σπεύσῃ εἰς Ἄγκυραν, οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου ἐπετέθησαν κατὰ τινος ἀποσπάσματος τῆς ὀπισθοφυλακῆς καὶ τὸ ἑδεκάτισαν. Τοῦτο ἔγινεν αἰτία νὰ καταστραφῇ τὸ χωριὸν διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου καὶ οἱ διασωθέντες ἐκ τῶν κατοίκων νὰ καταφύγουν εἰς τὰ πέριξ δάση. Λέγεται ὅτι κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν τὸ Ρέμα τοῦ Κούκου τοῦ ὁποίου ἀμφότεραι αἱ κλιτύς ἦσαν πυκνώτατα δάση ἔβριθεν ἀνταρτῶν καὶ οἱ παληκαράδες τῆς ἐποχῆς διὰ νὰ δείξουν τὴν ἀξίαν των ἔλεγον ὅτι ἐπέρασαν καὶ ἀπὸ τὸ Κουγούκ Ντερέ.

Ἐνδείξεις ὅτι τὸ χωριὸν εὕρισκετο εἰς τὴν ρηθεῖσαν τοποθεσίαν, ὅπου ὑπάρχει βρύσις ὀνομαζομένη Πατὰ πηγάδι, ἦσαν τὰ θεμέλια τὰ ἀνακαλυπτόμενα ἀπὸ τὸ ἄροτρον, τὰ βυζαντινὰ καὶ ἀρχαιότερα νομίσματα, καὶ οἱ παραχωμένοι πίθοι. Ἐπίσης παρὰ τὴν βρύσιν ἐκείνην ὑπῆρχεν ἐπιτύμβιος πλάξ μετ' ἐπιγραφῆν: ΕΝΤΑΥΘΑ ΚΕΙΤΑΙ ΕΥΦΗΜΙΑ ΑΜΑΛΙΑ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΡΜΕΝΙΩΝ. Ἡ τοποθεσία ἐκείνη συνορεύει μετὰ τὸ ἀγρόκτημα Ἑρμενίκιοι, τὸ Σαρανταπήχι καὶ τὰ Κλαδιανά.

Μετὰ τὴν ἄλωσιν ἡ περιοχή τοῦ χωρίου ἐδόθη εἰς ἓνα Ντερέμ-

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

πην μαζί με ολίγας οικογενείας αιχμαλώτων ελλήνων εκ Κυδωνιών. Ο Ντερέμπεης έκτισε τὸ σημερινὸν χωρίον, οἱ δὲ φυγάδες κατήλθον βαθμηδὸν καὶ συνεκατοίκησαν μετὰ τοὺς αιχμαλώτους.

Κατὰ τὴν ἀνταλλαγὴν τὸ Τσαλήκι εἶχε περὶ τὰς 200 οικογενείας, ἐκ τῶν ὁποίων περὶ τὰς εἴκοσι ἀπεκατεστάθησαν εἰς τὸ χωρίον Κοίμησις τοῦ Σιδηροκάστρου, αἱ δὲ λοιπαὶ εἰς τὸ Παλαίφυτον παρὰ τὴν Σκύδραν.

Τὸ χωρίον διέσχιζε δρόμος ἀπὸ Α πρὸς Δ καὶ ἐχώριζε τὸ χωρίον εἰς τὸν ἐπάνω καὶ κάτω μαχαλᾶν, συνεχομένους ὁμως. Ἴσως εἰς τὰ πρῶτα ἔτη νὰ ἦσαν χωρισμένοι εἰς δύο διακεκριμένους συνοικισμούς, διότι τὰ τοῦ ἐπάνω μαχαλά ἐλέγοντο σκλάβικα σπίτια.

Εἰς τὴν Α εἴσοδον ὑπῆρχεν βρύσις μετὰ τρεῖς κρουνοὺς. Ὁ πρῶτος ὠνομάζετο Καμαράκι καὶ εἶχε δύο γοῦρνες διὰ τὸ πότισμα τῶν ζώων καὶ μίαν διὰ νὰ πλύνουν ροῦχα. Ὁ δεύτερος ὠνομάζετο Μεσιά καὶ εἶχε μίαν μεγάλην καὶ μίαν μικρὴν γοῦρνα διὰ πλύσιμον μόνον. Ὁ τρίτος ὠνομάζετο Μεγάλι γοῦρνα καὶ εἶχε τρεῖς γοῦρνες διὰ πότισμα καὶ μίαν διὰ πλύσιμον. Ἀνάμεσα εἰς τὸ Καμαράκι καὶ τὴν Μεσιά ὑπῆρχε μεγάλη δεξαμενὴ, θολωτὴ με ἀνοικτὴν θύραν, μεταξὺ δὲ τῆς δεξαμενῆς καὶ τῆς Μεσιάς ὑπῆρχεν ἐξέδρα ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐτοποθέτουν τὰς λαγήνους. Τὸ νερὸν ἐπήγαγεν ἐπὶ τὸ ποταμὸν ἀπὸ τὴν ρίζαν τοῦ βράχου τοῦ Ἀϊθανάς, ἦτο δὲ ψυχρὸν τὸ καλοκαίρι καὶ τὸν χειμῶνα θερμὸν εἰς βαθμὸν ὥστε ν' ἀχνίζῃ. Παρὰ τὴν βρύσιν ὑπῆρχε καὶ τεράστιος πλάτανος, τὸ ἰδιαιτέρον χαρακτηριστὸν τοῦ χωρίου.

Εἰς τὴν μέσῃν τοῦ χωρίου ὑπῆρχε μεγάλη πλατεῖα, ὅπου ἦτο τὸ καφενεῖον καὶ ὁ Στοῦμπος, ἓνα μεγάλο πέτρινον γουδί, διαστάσεων ἑνὸς κυβικοῦ μέτρου, ὅπου ἐκουπάνιζαν τὸ σιτάρι, ὅσοι ἤθελαν νὰ τὸ κάμουν πληγοῦρι μετὰ ἰδιαιτέρον κόπανον.

Περὶ τὰς 200 μέτρα πρὸς Ν. τῆς πλατείας ταύτης ὑπῆρχε δευτέρα βρύσις μετὰ ἓναν κρουνοῦν, δύο γοῦρνες διὰ πότισμα καὶ μίαν διὰ πλύσιμον.

Πρὸς τὸ Δ μέρος τοῦ χωρίου ὑπῆρχεν ἡ ἐκκλησία, τιμωμένη εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, κτισθεῖσα τὸ 1858, καὶ ἔναντι αὐτῆς ἦτο τὸ σχολεῖον, κτισθὲν τὸ 1854, καὶ παρ' αὐτῷ τὸ Κελλί, ἦτοι ἡ κατοικία τοῦ ἱερέως. Τὸ σχολεῖον ἐλειτούργει ὡς μονοτάξιον μετὰ ἓνα διδάσκαλον καὶ τέσσαρας τάξεις. Ἐπὶ τινα ἔτη ἐλειτούργησε καὶ νηπιαγωγεῖον.

Εἰς τρία διάφορα σημεῖα τοῦ χωρίου ὑπῆρχαν τρεῖς περίβολοι οἱ ὅποιοι ἐθεωροῦντο ὡς παλαιαὶ ἐκκλησῖαι. Ὁ πρῶτος περίβολος ἦτο

ἄνωθεν τῆς βρύσεως τῆς παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ χωρίου, καὶ ὠνομάζετο Ἀϊθανάσις (2 Μαΐου). Ὁ δεύτερος ἦτο πρὸς Δ τοῦ πρώτου εἰς τὸ μέσον σχεδὸν τοῦ χωρίου καὶ ὠνομάζετο Ἀϊγιάννης (24 Ἰουοῖου). Ὁ τρίτος ὠνομάζετο Ἀϊγιώργης (23 Ἀπριλίου) καὶ ἦτο εἰς τὸ ΝΔ ἄκρον τοῦ χωρίου, εἶχε δὲ καὶ τάφους ἐντὸς αὐτοῦ.

Περὶ τὸ χωρίον ὑπῆρχον διάφορα ἀγιάσματα. Τῆς Ἁγίας Τριάδος, εἰς τὸ Δ ἄκρον αὐτοῦ, τὸ τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς ἐπίσης πρὸς Δ καὶ νοτιώτερον τοῦ πρώτου. Μακρὰν δὲ τοῦ χωρίου, πρὸς Δ τὸ τῆς Παναγίας (β' ἡμέρα τοῦ Πάσχα), πρὸς Β τὸ τοῦ Ἀϊλιᾶ, καὶ πρὸς τὰ ΒΑ τὸ τῆς Ἀϊκατερίνης ἐπὶ τῆς δημοσίας ὁδοῦ, Μετρῶν Σηλυβρίας, τὸ τῆς Ἀγιαγαλατιανῆς, ἐπὶ τοῦ βουνοῦ, ἀνατολικώτερον τῆς Ἀγ. Αἰκατερίνης καὶ τελευταῖον τὸ ἀγίασμα τοῦ Ἀϊδημήτηρ πρὸς Α. τοῦ χωρίου.

Ἐὰν ἐξαιρέσωμεν τὰ ἀγιάσματα Ἀγ. Αἰκατερίνης καὶ Ἀγ. Δημητρίου, τὰ ὁποῖα μόνον μεμονωμένα ἄτομα ἐπεσκέπτοντο, καὶ τὸ τῆς Ἁγίας Γαλατιανῆς εἰς τὴν ὁποίαν μόνον γυναῖκες στεροῦμεναι γάλακτος πρὸς θηλασμόν τῶν βρεφῶν τῶν κατέφευγον, εἰς ὅλα τὰ ἄλλα ἀνεγινώσκοντο παράκλησις κατὰ τὴν ὠρισμένην ἐν τῷ ἑορτολογίῳ ἡμέραν.

Πανηγύρεις ὁμως ἐτελοῦντο μόνον κατὰ τὴν ἐπέτειον τῶν ἁγίων Γεωργίου, Ἀθανασίου, τῆς Παναγίας, τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ Ἡλιοῦ τοῦ Προφήτου.

Πρὸς Β τοῦ χωρίου ἦτο τὸ βουνὸ Ἀϊλιᾶς μετὰ δύο κορυφάς, τὴν Μεγάλῃ Γκουρλοῦ καὶ τὴν Μικρῃ Γκουρλοῦ πρὸς Α, καὶ δύο μικροτέρους κορυφάς πρὸς Β τοῦ χωρίου, αἱ ὁποῖαι ὠνομάζοντο Μάης, διότι ἐκεῖ ἐσυνήθιζον νὰ βγαίνουν τὴν πρωτομαγιά καὶ νὰ κυλίνονται. Χαμηλότερα ἀπὸ τὸν Μάη πρὸς τὴν κατεῦθυνσιν τοῦ χωρίου ὑπῆρχεν ἡ Μεγάλῃ Πέτρα, ἣτις ἦτο συνεχῆς σειρὰ βράχων ὁμοιάζουσα μετὰ ἀμαξοστοιχίαν σιδηροδρόμου, καὶ εἰς τὸ νοτιώτερον μέρος αὐτῆς πρὸς τὴν βάσιν εἶχεν ὀπήν. Εἰς τὰς ὑπῤωρείας τοῦ βουνοῦ τοῦ Ἀϊλιᾶ, ὅπου ἦτο κτισμένον τὸ χωρίον, καθὼς καὶ εἰς τὰ ΒΑ αὐτοῦ, ὑπῆρχε μεγάλη ἔκτασις βράχων, οἱ Πέτρες, ὅπου ὑπῆρχαν τρεῖς «Γλύστρες», βράχοι δηλαδὴ λεῖοι ἀπὸ τὴν μίαν πλευράν, ὅπου τὰ παιδιὰ διεσκέδαζον γλυστρώντας.

Τὸ βουνὸ τοῦ Ἀϊλιᾶ ἐξετείνετο ἐκ Δ πρὸς Α, ἀπὸ τὴν Ἀρκουδόπετραν, ὑπεράνω τῶν Ἀπάνω Ἀμπελιῶν, ὀλίγον τι πέραν τῆς κλιτύος αὐτοῦ τῆς σχηματιζούσης τὸ Ἀλμπασανιώτικο τὸ Γιοφῦρ ἢ Τσακλιώτικο Ρέμα, μέχρι τοῦ Κουγούκ Ντερέ (Κούκου Ρέμα), τὸ ὁποῖον ἦτο ποταμὸς καὶ εἰς αὐτὸν ἐχύνοντο ὅλα τὰ ρέματα τῆς περι-

φερείας του χωρίου, δηλαδή της Βασιλικής το Ρέμα, της Άγιαπαρρασκευής το Ρέμα και το Κουτούλι.

Είς το Ρέμα του Κούκου ήσαν τέσσαρες νερόμυλοι, του Χατζηδιαμαντή, του Βουλτσάκη, του Μουχλιάρη και του Μπεχτσέτ μπέη. Είς τους πρώτους τρεις άλεθαν οι Τσακλιώτες, σπανίως δέ έπήγαιναν εις το τέταρτον ¹⁾.

Τά κυριώτερα γεωργικά προϊόντα του Πετροχωριού ήσαν τα σιτηρά, τα μπιστόνια (πεπόνια και καρπούζια), τα σταφύλια οι σάλτσες (τομάτα πελτές), τα κουκούλια, ο καπνός, όστις πάντοτε έπωλείτο λαθρεμπορικώς εις την Κηπολιν και τα πέριξ, και το λινάρι, του όποιου κατειργάζοντο αι γυναίκες τα στελέχη και από την κλωστήν κατασκεύαζαν διάφορα ύφασματα και στρωσίδια προς οικιακήν χρήσιν.

Είς το βουνό του Άιλιά ήσαν αύτοφυεις αι ρεπανίδες, τας όποιας οι χωρικοί ήρέσκοντο να τρώγουν κατά τας νηστείας, βουτώντας εις το άλας. Τις ρεπανίδες αγαπούσαν οι κάτοικοι και άλλων χωρίων και πολλάκις έπεσκέπτοντο επί τούτω το Τσακλή ²⁾. Διά την αγάπην των ταύτην προς το φυσικόν προϊόν του τόπου οι Τσακαλιώτες ώνομάζοντο από τους κατοίκους των περιχώρων σκαπτικώς «ρεπανίδες» ή «ρεπανιδάδες».

Άλλά και αυτοί εις ανταπόδωσιν απέκάλουν τους Άλμπασανιώτες, «Κιοϋρτες», τους Νιχωρίτες «Καρυώτες, τους Ντελιονίτες «Πηγαδάδες» και «Βακακάδες», τους Έπιβατηνούς «Βουκατζήδες», τους Έξαστερινούς «Παλιοκρομμύδες», τους Μετρηνοούς «Κουμαράδες», τους Πλαγιανούς «Γιαλαμάδες», κλπ.

Πρό τεσσαρακονταετίας, το χωριό μας εκτός από το επίσημον νόμισμα του κράτους έχρησιμοποίηει και ως τοπικόν νόμισμα τις «μαγκήρες», παλαιά χάλκινα νομίσματα τουρκικά των 5, 10, 20 και 40 παράδων, τά όποια είχαν κηρυχθή άκυρα υπό του κράτους. Ταύτα προσεκομίζοντο την παραμονήν κοϋ Πάσχα εις το πεταλωτήριο

1) Ό Τουρκος ιδιοκτήτης του μύλου τούτου κατήγετο έξ Έλλήνων έξι-ολαμισθέντων διά της βίας. Την περί τούτου παράδοσιν βλέπε εις τας Παραδόσεις του χωρίου εις το επί τούτω κεφάλαιον.

2) Διηγούντο ότι μία Ντελιονίτισα έστειλε το Σαραντάμερο τον υιόν της στο Τσακλή να μαζέψη ρεπανίδες. Κατά την επιστροφήν του όμως ό νέος κατέληθη καθ' όδόν υπό σφοδράς χιονοθύελλης και άτέθανε. Ό νεκρός του μετέφέρθη εις Ντελιόνες και ή μητέρα του μετά σπαραγμοϋ ψυχής έμοιρολόγει τον υιόν της καταλήγουσα πάντοτε μετά τους έκθειασμούς των άρετών του εις την έπωδόν: «Γιόκα μου ρεπανιδοφονεμένη μου».

υπό των έπιτρόπων της εκκλησίας, έπεσημαίνοντο υπό ιδιαίτερας σφραγίδος ΙΑ ("Άγιος Ιωάννης) και από της έπομένης έτίθεντο εις κυκλοφορίαν. Το σύστημα τούτο έχρησιμοποίησαν και άλλα χωριά, τελευταίως όμως μετά την κήρυξιν του συντάγματος υποχρεώθησαν υπό της Τουρκικής κυβερνήσεως να το καταργήσωσι. Άργότερον έφηρμόσθη υπό τύπον χαρτίων «μπιλέτων» Ισχυόντων μόνον έντός της εκκλησίας δι' ώρισμένον αριθμόν κηρίων.

Η διάλεκτος των κατοίκων του Τσακηλιού, εις τας γενικάς γραμμάς δέν διαφέρει πολύ της των Βορείων Έλλήνων δέν έχει όμως το δασύ σ(ch) και ζ(j) και διότι έχει ύποστή την επίδρασιν της καθαρευούσης, και ένεκεν της καταγωγής των κατοίκων.

Συγκόπτει τά περισσότερα άτονα ι και ου και τοιουτοτρόπως άποκτά αξιόλογον συντομίαν και σχετικήν όμως δυσκαμψίαν. Είται ή γλώσσα του κακομοιριασμένου Θρακιικού λαού, του αγωνιζόμενου κατά των τυράννων προς διατήρησιν της φυλετικής του όντότητος και έναντίον των στοιχείων της φύσεως προς πορισμόν των προς τήν.

Τό αυτί των χωρικών ήτο πολύ εύκισθητον εις τό διακρίνειν την διαφοράν του του και της προφοράς των ξένων, και χωρίς να τον ίξουν ήθυναντο να καθορίσουν αν ο λαλών ώμίλει «πολιτικά», «άλμπασανιώτικα», «νιχωρίτικα» κλπ.

Τά δύο τελευταία χωριά άν και ήμίωρον απέχοντα έκαστον του Τσακηλιού διέφερον μεταξύ των κατά την διάλεκτον και ούτε συνεφώνουν με την διάλεκτον του Τσακηλιού. Διηγούνται μάλιστα πολλά ανέκδοτα προς άπόδειξιν της κτυπητής διαφοράς των τριών διαλέκτων, εκ των όποιων θ' αναφέρω έδω τό έξης:

Κατά την πανηγυριν την τελουμένην την δευτέραν ήμέραν του Πάσχα εις τό Άγίασμα της Παναγίας του Τσακηλιού, είχαν συναθροισθή μιá χρονιά πολλοί και από τά τρία χωρία διά να διασκεδάσουν. Δυστυχώς οι μουσικοί, «τά παιχνίδια» όπως έλέγοντο εις την διάλεκτον του τόπου, άν και είδοποιήθησαν έγκαίρως να έλθουν από τας Μέτρας, όπου εύρίσκοντο εις κάποιον τουρκικόν γάμον, δέν έφαινοντο. Η μεσημβρία παρήλθε και ό κόσμος ήρχισε ν' άπελπίζε-ται. Αίφνης ένας Τσακηλιώτης παρετήρησεν τους πολυποθήτους μουσικούς κατερχομένους από τό βουνόν του Άιλιά με τά όργανά των ανά χείρας και είδοποίησε τους άλλους. "Όλοι οι «πανηγυριώτες» έξ αυτόμάτου έστράφησαν προς τον δρόμον των Μετρών, και βεβαιωθέντες περί της αληθείας της είδήσεως, ένθουσιασθέντες και χειρονομούντες περιχαρείς ήρχισαν να κρίζωσιν: Οι μέν Τσακηλιώτες

«'Αξε, φτέ, Νά, ἔρκαι οι Καφεμένες». Οἱ δὲ 'Αλμπσανιώτες «'Ακοσε, ἄκοσε. 'Ερκοι οι Καφεμένες». Καὶ οἱ Νιχωρίτες «'Ακουσι, ἄκουσι. 'Ερουντι οἱ Καντιφένις».

Δὲν θὰ εἰσέλθω ἐνταῦθα εἰς λεπτομερείας ἐπὶ τῆς διαλέκτου καὶ τῶν γραμματικῶν κανόνων αὐτῆς, ἐπιφυλασσόμενος νὰ ὁμιλήσω εἰς ἰδιαίτερον περὶ ταύτης κεφάλαιον. 'Ανάγκη ὅμως νὰ ἐξηγήσω τὰ διάφορα σύμβολα; τὰ ὁποῖα θὰ μεταχειρισθῶ εἰς τὰς ἐπομένους σελίδας ὥστε νὰ δυνηθῇ ὁ ἀναγνώστης νὰ μὲ παρακολουθήσῃ μέχρι τέλους.

'Η διάλεκτος τοῦ Τσακηλιοῦ καὶ πολλῶν ἄλλων χωρίων τῆς Διοικήσεως Μετρῶν ἔχει τοὺς ἐξῆς φθόγγους: α, ε, ι, ο, κ (ου), β, γ, δ, ζ, θ, κ, λ, μ, ν, ς, (ξψ), π, ρ, τ, φ, χ, b, g, d, h, q, (j) 1, κ, λ, ν, χ, ς, (τσ), ̣ (τζ). Θὰ ἠδύνατο λοιπὸν νὰ γραφῆ με συντομίαν καὶ ἀκριβειαν, ἂν ἐγίνοντο ἰδιαίτερα στοιχεῖα διὰ τὰ ἐλλείποντα σύμβολα καὶ μάλιστα διὰ νὰ περιλάβῃ πάσας τὰς ἑλληνικὰς διαλέκτους θὰ ἠδύνατο νὰ προσθέσῃ τὸ σ, (ch), καὶ τὸ ε (j). Καὶ διὰ μὲν τὰ τρία πρῶτα ὑπάρχει εὐκολία. 'Εχομεν ἤδη δύο βήτα τὸ β, β. 'Εάν συμφωνήσωμεν νὰ παριστάνωμεν μὲ τὸ β τὸν φθόγγον ν (ὡς εἰς τὸ βόδι): τὸν h μὲ τὸ β εἰς τὸ μπουμ), τὸ ἀνάποδο β διὰ g καὶ τὸ ἀνάποδον ρ διὰ d. Διὰ τὰ ἄλλα ὅμως ὑπάρχει ἀνάγκη κατασκευῆς ἰδιαιτέρων στοιχείων μὲ περισπωμένην ἢ ὅτι ὅποτε ἄλλο σημεῖον στίξεως. 'Επειδὴ ὅμως τὸ τοιοῦτον ὑποθέτει καὶ χρόνον πολὺν καὶ δαπάνην καὶ συζητήσεις πρὸς καθορισμὸν τῶν συμβόλων, τὸ ὁποῖον δὲν μοῦ φαίνεται ἐφικτὸν ἐπὶ τοῦ παρόντος, μετεχειρίσθην ὀλίγα γράμματα τοῦ λατινικοῦ ἀλφαβήτου καὶ διάφορα συμπλέγματα τοῦ ἑλληνικοῦ διὰ νὰ κατορθώσω τὴν ἀκριβεστέραν παράστασιν τῆς προφορᾶς τῆς διαλέκτου τῆς πατρίδος μου.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΠΡΟΦΟΡΑΣ ΞΕΝΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΕΓΜΑΤΩΝ

'Αντὶ τῶν συνήθων συμπλεγμάτων μπ, γκ, ντ, δανείζομαι τὰ λατινικά b, g, d, ὡς ἀποδίδοντα καλῆτερον τὴν προφορὰν, πρὸ πάντων ὅταν εὐρίσκονται εἰς τὸ μέσον τῆς λέξεως. Π. χ. ἀμπάρ—ἀβάρ, ἀγκανός—ἀγανός, ἀντέτ—ἀδέτ.

Διὰ τὰς μοναδικὰς λέξεις ἀιὰ—ναί, βέβαια, καὶ ἄγα—ἄχι, δανείζομαι διὰ μὲν τὴν πρῶτην τὸ λατινικὸν h, προφερόμενον ἐνταῦθα ὡς ἐν τῇ ἀγγλικῇ λέξει hard, διὰ δὲ τὴν δευτέραν τὸ q κόππα προ-

φερόμενον ὡς τὸ ἀραβικὸν (κάφ), δηλαδὴ ὅπως μὲ ἀνοικτὸν στόμα ἀφίνει τις κάποιον ἤχον ἀπὸ τὸν λάρυγγάν του ὅταν σφίγγεται διὰ φυσικὴν του ἀνάγκην.

Τὰ συμπλέγματα τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων τσ καὶ τζ προφέρονται ὅπως εἰς τὰς παγκοίνοους λέξεις τσίρος καὶ τζάμι. 'Όταν ὅμως γράφονται τ—σ καὶ τ—ζ, τότε προφέρονται ἕκαστον γράμμα χωριστά, μὲ τὴν συνήθη προφορὰν του διακεκριμένου: Π. χ. πάτ-σε (ἐπάτησε), βάφτ-ζε (ἐβάπτισε).

Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ μὲ τὰ συμπλέγματα γ—η, γ—η, κ—η, κ—ε, λ—η, μ—π, ν—τ, σ—γ, σ—g, σ—δ, σ—λ, σ—μ, σ—ν, β—β, ν—ν. 'Εκαστον γράμμα αὐτῶν προφέρεται διακεκριμένως. Π. χ. ἀγ-ἤλι, ἀηγ-ἦρ, μεκ-εκ-έ, κλ-ἤκι, ἀμ-πῶς δα, ἀν-τίκα, σ-γουρεύω, σ-γενής, σ-δέρσασα, σ-λαβίζω, ἀσ-μένιος, σ-νί, β-βάλα, ν-νέ.

Τὰ συμπλέγματα κι, γι, κλ, λν, χλ, δὲν προφέρονται ὡς χωριστὴ συλλαβή, ἀλλ' ὡς ὁ φθόγγος τῶν γραμμάτων γ, g, κ, λ, ν, χ, πρὸ τοῦ ι μαλακός. Π. χ. γιρεύω (δισύλλαβον) ἀνάγι, (δισύλλ.) κλιὰ μονοσύλλαβον), λνιβι μονοσύλλ.) νικιάζω (δισύλλ.), χμιζώ (δισύλλαβον). Τὸ ι πρὸ ἢ μετὰ φωνῆν προφέρεται πάντοτε ὡς οὐμφωνον ι. (Λατινικὸν j)

Τὸ δὲ κοινὸν τ—ς προφέρεται ὡς γνωστὸν διὰ πίεσεως τῆς γλώσσης ἐπὶ τῶν ὀδόντων ἀνευ ὅμως ἐκπνοῆς, 'Εκτενέστερον θὰ ὁμιλήσω εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ γλωσσαρίου περὶ ὄλων τούτων.

ΠΙΝΑΞ ΠΡΟΦΟΡΑΣ

Γράμματα ἢ συμπλέγματα	Παραδείγματα ὅπως τὰ γράφω	Σημασία λέξεων	Μὲ πανελληνίον ἀλφάβητον ὡς ἔπρεπε νὰ γράμεται φωνητικῶς
b	βουβούνα	βροντή	βυβούνα
g	γουργούλι	λαγῆνι μὲ στενὸ λαιμὸ	γουργούλ'
d	δαδέω	περιποιούμαι	δάδέβω
τσ	τσίπα	μεμβράνη	εἰπα
τ—σ	ρώτ-σα	ἠρώτησα	ρότσα
τζ	τζαβνίζω	λέγω ἀνοησίες	τζαβνήζω
τ—ζ	βάφτ-ζε	ἐβάπτισε	βάφτιζε
γι	γινάικα (δισύλλ.)	γυνή	ινέκα
κι	κιμοῦμαι (δισύλλ.)	κοιμοῦμαι	κ'μύμε
κλ	καίκι (δισύλλ.)	ἀκάτιον	καήκ'
λν	λινάρ (μονοσύλλ.)	λινάριον	λ'νάρ
λν	τσβάλι (μονοσύλλ.)	σάκκος	εβάλ
νν	νικάγω (δισύλλ.)	νικῶ	ν'κάγο
νι	ταβάνι (δισύλλ.)	ὄροφή	ταβάν'
χλ	χιμῶνας (δισύλλ.)	χειμῶν	χ'μῶνας

Γράμματα ή συνπλεγ- μαία	Παραδείγματα όπως τα γράφω	Σημασία λέξεων	Με πανελλήνιων άλλα άβητον ώς έπε- πε νά γράφηται φωνητιώως
χι	στάχι (μονοσ.)	στάχυσ	στάχ'
γι	ανάγι (δισύλλ.)	ανάγι	ανάγ
γ-η	άγ-ηριόζω	προξενώ πόνον	άγηνρήζο
κ-η	άκ-ηιδές	είδος ζαχαρωτοϋ	άκηιδές
λ-η	καλαβαλ-ήκι	πλήθος	καλαβαλήκ'
ο-η	μανγ-ήρα	χάλκινον νόμισμα	μανγήρα
κ-ε	βρέκ-εκ-ε	φωνή βατράχου, κοάξ	βρέκεκε
ν-τ	πιν-τής	πτωχός, έλεινός	πηντής
ν-ν	μαν-νέ	μητέρα (κλητικόν)	μαννέ
β-β	β-βός	κωφάλασος	ββός
σ-γ	σ-γύρσα	έτακτοποίηση	σιήρσα
σ-γ	σ-γούνια	παλιόρουχα, φορέματα	σγύν'α
σ-δ	σ-δερώνω	σιδερώνω	σδερόνο
σ-ο	σ-ίραύλιστο	συνδαύλιστρον	σίράβληστο
σ-λ	σ-λάβσεμ	ώς τόσο	σλάβσεμ
σ-μ	άσ-μαίνι	σημαίνει	άσμέν'
σ-ν	σ-ναστρίζω	ώφελω	σναστρήζο
τ'-ς	τ'-ς	όχι	τ'ς
μ-π	άμ-πώς	ειατί όχι	άμπός
ι	άιά	μάλιστα	άιά
q	άqα	όχι	άqα
κ-κ	κ-κιά	κουκιά	κκ'α

ΚΑΔΗΜΙΑ

ΦΩΝΕΣ

Ό άθρεπος φωνάζ, τσιρίζ, τραβδάϊ; διαβάζ, γουρλιάζ, κλαϊύ, μρο-
λογάϊ,λέϊ, χωρατέβ, κβετιάζ, μουρμουρίζ, σφυρίζ, κρένι, μλεϊ, σιδχαινι,
γελάϊ; κακανίζ, βογάϊ, μουγρίζ, λαγ-ηριόζι, τσοροβολάϊ, μουγροβολάϊ,
τσοκκλαϊύ, άναφλίζ, άγουλιζ, κρυφοκρένι, ρωτάϊ, παραλξέϊ, γρινιάζ,
παραπονιέται, τρώγεται.

Τό βόδ μουγρίζ: Μούου.

Τό πρόβατο ηελάζ: ήέεε.

Τό κατσικι ηελάζ: ηεκ-εκ-έε.

Τό άλογο χλιμδράϊ: ιχ-ιχ-ιι.

Τό γαδούρ γαρίζ: άσαάγα, άσαάγα ήά, ήά, ήά.

Τό γρούνι κάμνει: γρούχ, γρούχ, και τσιρίζ ήιιι.

Τό σκυλι βαβίζ: βάβ, βάβ, βάβ και γουρλιάζ: άούου, άούου.

Ό πετνός λαλεϊ: κουκουρίικου.

Ό θρνιθα κακαριέται: κόκο, κόκο, ιάακο, και φωνάζ: κάακα
κακακά.

Ό κλώκα φωνάζ: κλουκλού, κλουκλού, και κ-ήrrrr.

Ό κοϋρκος φωνάζ: χάρδου, χούρδου, χούρδου.

Ό κούρκα φωνάζ: κιαβκιάβ κιάβ.

Ό χήνα φωνάζ: χαχαχάα, χ-ηχ-ηχ-ήη, χίιιι.

Ό πάπια φωνάζ: βάχ βάχ βάχ.

Τό παπάκι φωνάζ: πίι πίι πίι.

Τό κλωκοπούλι φωνάζ: τσιου τσιου τσιου.

Τό περιστέρ φωνάζ: λιάκ κουτουκούλια.

Ό κόρακας και ή κάργα φωνάζνε: κρά, κρά, κρά.

Ό ηουφος φωνάζ: ηούου, ηούου.

Ό κοϋκος φωνάζ: κούκουου, κούκουου.

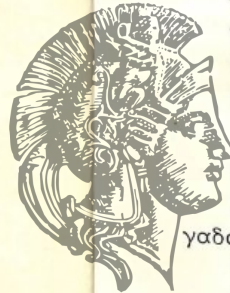
Ό κουκβάγια φωνάζ: κουκβάου, κουκβάου.

Ό κάτα νιαγρίζ: νιάου νιάουου, μαρνιαού, μrr, μrrr.

Ό λέλεγας κάμνει σκορδολιά: τάκα τάκα τάκα τάκα.

Ό κερασάς κελαγδάϊ: τσίρλου πίρλου πίρλουου.

Ό βαθρακός φωνάζ: βράκ βράκ, βράκακακακα, βρέκ-εκ-έε.

ΑΟΡΝΗΝΙ ΚΡΕΝΝΕ ΣΤΑ ΧΑΪΒΑΝΙΑ

Όιας θέλνε νά κάμνε ένα χαϊβάνι νά σταθη λένε:

Στό βόδ «όηιάα». Στό άλογο «όόρψς». Στό β-βάλι «όλάτς», στο
γαδούρ «τσούς» και σην θρνιθα «κοκοκό».

Όιας θέλνε νά κάμνε τό χαϊβάνι νά τραβήξ, λένε «ιέε», «ιήηη».

Όιας φωνάζνε ένα χαϊβάνι νάρτ, λένε: σην θρνιθα «τίκ τικ
τίκ», στ' ήάπια και σι χήνα «πίπιπι», σιη γούρκα, «κιού κιού κιού»,
στο σκυλι «κούτοι κούτσι κούτσι», σιη γάτα «ψί ψί ψί», στ' γατσικά
«κ-ήτς κ-ήτς, κ-ήτς», και στο πρόβατο «προύρρ προύρρρ», στο κλωκο-
πούλι «πούλι, πούλι πούλι», στο γρούνι «γούτσι γούτσι».

Όιας διώχν-νε ένα χαϊβάνι νά φύϊ, λένε: σις θρνιθες «ξού ξού
ξού», σις πάπιες «πίπ πίπ πίπ», σις χήνες «χήν χήν χήν», στο σκυλι
«γιούου», σι γατσικά «κός κός κός» και στα πρόβατα «rrρεί ήά».

Όιας θέλνε νά γονατίσ-νε τ γαμήλα τνέ λένε: «κ-ήχχχ».

Όιας θέλνε νά βάν-νε τς θρνιθες, τς πάπιες, τς κοϋρκες και τς
χήνες στο κμάς λένε: «μάς μάς μάς».

ΣΓΕΝΕΙΣ

Μάννα, ηαιάς, γιός, κόρ, θεγατέρα, παιδία, όγόνια, όγονας, ό-
γονή, δσέγονα, δσέγονος, δσεγονή, τρισέγονα, τρισέγονος, τρισεγονή,

τετρασέγονα, παπούς, γιαγιά, μητριός, μητριά, προγόνια, προγονός, προγονή, αδρέφια, αδρεφός, αδρεφή, μλαδρέφια, μλαδρεφός, μλαδρεφή, άξαδρέφια, άξάδρεφος, άξαδρέφ, θειός, θειά, άνεψιός, άνεψιά, άνέψια, μικροθιός, μικροθιά, μκρανεψιός, μκρανεψιά, μκρανέψια, συνιφάδα, βατζανάκις, σώγαίρος, νύφ, γαίρος, πεθερά, πεθερός, πεθερικά, σιέθερος, σιεθέρα, σιεθέρια, άδράδρεφος, άδραδρέφ, άδραδρέφια, γυναικάδρεφος, γυναικαδρέφ, γυναικαδρέφια, ψχοπαίδ, ψχογιός, ψχοκόρ, πρόπαπους, πρόγιαγια, σύδεκνος, σιέκνισσα, κιάρος, κιάρρα, κιαράκι, ν-νός, ν-νά, άδεξιμιός, άδεξιμιά, άδεξιμια, παραμάννα, παραπαίδ, βυζαδρέφια (καί σουτ καριάς), χηριός, χηριά, ζωιόχηρος, ζωδοχήρα, σιέκνάκι.

ΑΓΡΙΜΙΑ

Άρκούδα, άρκουδάκι, άλεπού, άλεπδάκι, βίτρα, άγριογούρνο, άγριοκάτα, άγριοκάτσκο, ζαρκάδ, ζαρκαδάκι, κναβ, κναβάκι, λαφ, λαφίνα, λαφάκι, λαγός, λαγίνα, λαγάκι, κνέλι, κνελάκι, λαγόγερος, λαγογερίνα, λαγογεράκι, λιλάρ, λιλαράκι, λύκος, λικίνα, λικιάκι, λουρσουόκι, λουρσουκάκι, λιφιόσα, σκαπόχερρος, σκαπόχερρίνα, σκαπόχερράκι, σφάλασσας, σφάλασσάκι, τσακαλί, τσακαλάκι, ποδίκι, ποδκίνα, ποδκάκι, νυχτερίδα.

ΣΠΙΤΙΣΙΑ ΖΩΓΑ

Άλογο, φοράδα, πλάρ, άτ, άίγ-ήρ, βόδ, υγάς, άγελάδα, δαμάλι, δαμάλα, μουσκάρ, γάδαρος, γαδούρα, γαδράκι, μλάρ, μλαράκι, β-βάλι, β-βάλα, μαλάκι, πρίτσος, κατσικά, όλάκι, βετούλι, κότς, προβατίνα, πρόβατο, άρνάκι, γρούνι, γρούνα, γρουνάκι, σκυλί, σκύλα, σκυλάκι, κάτος, κάτα, κατδάκι, όρνιθα, κλώκα, πετνός, πετναράκι, καπόνι, πλάδα, μίσ-ρος, μσίρα, μισράκι, βάβατσος, κουρκος, κούρκα, κουρκάκι, κουρκί, πάπος, πάπια, παπάκι, χήνος, χήνα, χινάκι, χινάρ, περιστερος, περιστέρα, περιστεράκι.

ΑΓΡΙΟΠΟΥΛΙΑ ΚΑΙ ΤΣΙΡΟΠΟΥΛΙΑ

Άσπροϊτάς, άσπροϊτίνα, άσπροϊτάκι, άηδονάς, άηδόνα, άηδονάκι, άτματζας, άγριοπετεινάρο, τσαλαπετνός, άγριοκότα, κόρακας,

κάργα, καργάκι, καρτάλι, καρταλάκι, καράπαδακι, κοῦκος, κουκβάγια, κουκβαγάκι, καρακάξα, καρακαξάκι, λέλεγας, λελεγίνα, λελεγάκι, μαυροπούλι, μελισάς, βεκάτσα, βεκατσάκι, βοῦφος, βουφίνα, βουφάκι, γιώνις, ξεφτεράς, ξεφτέρα, ξεφτεράκι, όρτύκι, βουλτουρτζίνι, σκαθί, σκαθάκι, καρδαρίνα, σουσ-ράδα, σπίνος, σκάς, τρυγονάς, τρυγόνα, τρυγονάκι, τρυποκάρδο, σταράς, χελιδόνι, χελιδονάς, χελιδόνα, χελιδονάκι, χαμοπλαδάς, χαμοπλάδα, χαμοπλαδάκι, φλόρ, τσετσεκίνα, τσόνις.

ΕΡΠΕΤΑ ΚΑΙ ΦΙΔΙΑ

Άχελώνα, άχελωνάκι, άκόνι, γαργαλόνι, σκροπίδ (σαμιαμίθι), κουστερίτσα, φαρμακίστρα, όχιά, όζγιουρούκι, τυφλίτ-ς, νεροφίδα.

ΨΑΡΙΑ

Άχέλι, γλώσσα, καρβίδες, καρίδες, καλκάνι, κέφαλος, μερτζάκι, βαρβούρι, παγούρια, παλαμίδα, όφάρια, γιαήνι, λιθρύνι, σάφριδ, σμαρίθρα, σιρίδια, σιακάς, τσαπάκι, τσίρος, τσιρόνι, τορίκι, τολειής, μερμεντζής, τούρνα, κουβίδ, σκιλόφαρο, μίδια, χτένια, κολιός.

ΖΟΥΖΟΥΛΑ

Άκρίδα, γρύλος, ζιζικας, ζήνα, γουρνάκι, κάβιες, πασκαλίτσα, πεταλοῦδες, παπά τ' άλογο, μυϊγα, μγάρ, μέλισσα, μερμήγς, νυχτοπεταλοῦδες, άβδέλλα, ρόγος, βούρβουλας, σκατοβούρβουλας, άλογόμγα, βοδόμγα, ζερβομέλισσα, σκούλικες, σκληκικα, σκλαρκοῦ, σκροπίδ (τσαγανάκι), τσοῦχτρα, σκνίπα, ψαλιδάς, ψύλλος, ψεϊρα, κόρζα, κνούπι, τσιμούρ, διψακάς, βρωμόκορζα, χσόμγα.

ΧΩΡΙΑΤΚΟ ΚΑΛΑΔΑΡ

Α' ΓΕΝΑΡΣ

Αυτόνα τò μήνα τονε λένε και Μεγάλο και Τρανό, γιατί αυτός σα πρώτος από τς δώδεκα είναι και ό δλω μεγάλος τς. Κι ξνα σ' αυτόν τò μήνα άρκεῦνε νά μεγαλών-νε οι μέρες και γένται οι

μεγάλοι έγλεντζέδες. Γενάρ τονέ λένε γιατί τότες άρκευνε νά γεννάνε οί όρνιθες.

"Άμα Ιουβνίξ τó Γενάρ τó καλοκαίρ θάνει άρρώστειες. Οί γρηές πού πολύ τά δοξάζνε αὐτά τά πράματα λένε: Γούλι οί μῆνι νά βροδάνε άμά ό Γενάρς νά σωπαίνι.

1. Τ' Άίβασ-λειοϋ και Πρωτοχρονια. Μεγάλη γιορτή. Σήμερα έχνε όνομασία ό Βασίλις, ό Βασ-λάκις, ή Βάσω, ή Βασίλω, ή Βασ-λιώ, ή Βασιλική, ή Βασίλεια, ή Βασ-λοπούλα κι ό Πολυχρόνις.

'Από βραδις βγαίν-νε τά παιδιά με τά φαναράκια στο χέρ και πέρν-νε τά σπίτια με τν άράδα και καλαδάνε τόν Άιβασιλι:

'Αρχιμηνιά κι αρχιχρονια κι αρχή καλός μας χρόνος.

'Αηβασίλης έρκεται από τήν Καισαρεία,

φέρνει γουρούνια δώδεκα, κατσίκια δεκατρία,

βαστάει κόνα και χαρτί, χαρτί και καλαμάρι,

τό καλαμάρι έγραφε, και τό χαρτί μιλούσε.

—Βασίλη μ πόθεν έρκεσαι και ποϋθε κατεβαινεις;

—'Από τή μάννα μ έρκουμαι, και στο σκολιό παγαίνω.

—Κάτσε νά φας, κάτσε νά τῆς, κάτσε νά τραβουδήσης.

—'Εγώ γράμματα μάθαινα, πρσβούδια δέν ήξερω.

—Σά μάθαινες και γράμματα, πές μας τήν άλφαβήτα.

Και στο ραβδι άκούμπησε νά πῆ τήν άλφαβήτα,

και τό ραβδι ήδανε ξερό, κι απόλικε δυό βλαστάρια,

κι άπάνω στα βλαστάρια του, πέρδικες κελαηδοϋσαν,

και κάτω στίς ριζίτσες του άνάδυνε νεράκι.

Κατέβηκαν οί πέρδικες με τά περιστεράκια,

πέρνουν νερό στα νύχια τους και μόσχο στα φτερά τους,

κι αγιάζουν τόν άφέντη μας τόν πολυχρονεμένο.

"Ύσταρα καλαδάνε με τν άράδα τσι νικοκεροί του σπιτιου, άν είναι χηριός, χηριά, παλικάρ, κορίτς, παφρεμένος με παιδιά για χωρίς παιδιά, ό,τ ταιριάξ στο γαθανίνενα.

Στό νοικοκύρ λένε :

Τά μαϋρα βόδια στο ζυγό, τά κόκκινα στ' αλέτρι,
αὐτά τά λαμπροκέρατα στους κάμπους δέ βουλιάζουν.

'Από μηλιά τ' αλέτρι σου, δάφν' είναι ό ζυγός σου,
και τό φυκέντρι πού κρατείς, τῆς τριανταφυλλιάς κλωνάρι.

Νά σπέρνης πέντε κόσκινα, νά βγάξης χίλια μόδια,
νά δερμονίζης τά φλουριά, νά κοσκινίζης τ' άσπρα,
κι από τά κοσκινίδια σου κέρνα τά παληκάρια.

Κέρνα τ', άφέντη μ, κέρνα τα, τά κακονυχτισμένα,
πού κακονύχτισαν πολύ για νά σās καλαδήσουν,
Μῆν τά κεράσης κάλπικο και τά βαρκαρδίσης,
μόν' κέρνα τα Βενέτικο νά τά καλοκαρδίσης.

"Όσ' άστρα ν' άπ' τόν οϋρανό, και φύλλ' από τά δέντρα,
τόσα καλά νά δίνι ό Θεός, έδω πού τραγουδάμε.

'Ελάτε παληκάρια μου νά ποϋμε: «Και του χρόνου».

Γιά τή νοικοκερά :

'Η πάπια φέρνει τό νερό, ή κίσσα τό σαπούνι.

ή ξάσπρη περιστέρα τῆς, φέρνει τή φορεσιά τῆς,

για νά λουσιῆ ή κεράτσα μας, Σάββατον όλη μέρα,

τήν Κυριακή πού τό πουρνό στήν εκκλησιά νά πάη.

Οί δρόμοι ρόδια γιόμιζαν, τά μονοπάτια μόσκο,

και τά σκαλοπατήματα άδρϋ μαργαριτάρι.

Τν εΐδαν παπάδες τῆχασαν, γραμματικοί ξεχάσκαν,

και τά γραμματικόπουλα έχασαν τά χαρτιά τους.

—Ψάλλε, παπά μ, σῶν έψαλλες, και σῶν καλοναρχοϋσες,

τά κάλι ό Θεός με τά δωκε και τό κορμι οί άγγέλοι.

Γιά τή κόρη :

'Η κόρη σου ή πενταμορφη ή κόρ'σ' ή άκριβή σου,

πώχει τά μάτια σῶν έλιές, τά φρύδια σῶν γαϊτάνι,

πώχει τά μακριά μαλλιά σαρανταπέντε πῆχες,

στον οϋρανό τά γέγδιαζε στους κάμπους τά τυλιζει,

και μέσ' στή μέσ τῆ θάλασσα, κάθετ' ή κόρ και φαίνει.

'Από τό βρόντο τ' άργαλιου, κι άπ' τόν άχό τῆς κόρης,

ό ήλιος σκανταλεύτηκε κι άργεί νά βασιλέψη.

—'Ηλιε μου, για βασιλεψε, για λάμψε ή νά λάμψω,

για δό με τῆς άκτινες σου, νά πῶ νά βασιλέψω.

Και για τό γιό λένε :

Κερά μου τόν υϊόκα σου, τό μοσκοκανακάρη,

γυρεύουν και καταρρωτοϋν νά τόν άρραβωνιάσουν,

γυρεύνε από ψηλή μεριά κι από παπαδοσόγι,

γυρεύνε νῶν' και ροδινη, γυρεύνε νῶν' και ξάσπρη.

"Αν θέλης νῶναι ροδινη, άν θέλης νῶναι ξάσπρη,

πέρασε πέρα στο Μωριά πέρα στή Σαλονίκη,

και πάρε ρουχα ξεβγαλτα κι έλ' άργυρό ζουνάρι.

και σκουλαρίκια κεχρωτά, κανέλλα με τό δράμι.

Πέντε μικρές τόν αγαποϋν και δεκοχτώ μεγάλες,

ή μιá τήν άλλη ρώταγαν ποιά νά τόν πρωτοπάρη.

— Έλατε νά τόν πάρουμε κουδούνι κι έγεράκι,
νά πορπατή νά χαιρέται στους κάμπους καβαλλάρης.
Στους κάμπους κυνηγά λαγοί και στά βουνά περδίκια,
κ' έδω τρογύρω στις αύλές κυνηγάί τις μαυρομάτες.

“Υσταρα άνοιγνε τ' ήόρτα και τά δίν-νε τó «βαξίς», κι άμα είναι από δκό τς σσί τά πέρν-νε μέσα και τά δίν-νε και σϋκα, σταπίδες και γλυκά.

Άποβραδís ζιμών-νε πήτες με προζύμ και ζάχαρ, τσε βάζνε στά ταψιά, πέρν-νε δυό περούνια και τσε ξοβλιάζνε, τσ' άλείφνε αϋγό, τσε πισπιλών-νε με σουσάμ, τσε στολιζνε με καθερισμένα μύγδαλα, στήν-νε ένα κλωνί βασιλικό στ' μέσο, περνάνε από πάν τ και τ' αϋγότσεφλο και τσε ψήν-νε στο φούρνο, για τ βαραμονή για κι άνήμερα.

Άπό βραδís σφάζνε και τó καπόνι και κάμν-νε στο ζμί τ τσορβά. “Άμα γιρίσ-νε άπ τν έκκλησιά θά κάτσνε στο τραπέζ νά φάνε τó τσορβά και τó καπόνι, κι άφου άγλύψνε και τά κόκκαλα, ό μεγαλύτερος του σπιτιου θά κιτάξ και τó καράβ. Σάν είναι γιομάτο (σκοτεινό) ή χρονιά θά πάη ή έρεκελίόκι, σαν είναι πάλε ζόειο (ήμια διαφανές) θά έχμε φτώχεια, κι αν είναι στραβό, θά πη πώς για ό νοικοκύρς για ή νικοκερά στραβοπατοϋνε. “Υσταρα ό μεγαλύτερος κόφτ τ ήτα. Τό πρώτο τó κομμάτ είναι για τó σπίτ, τó δεύτερο για τ' άβέλι, τó τρίτο για τó χωράφ, άλλο για τó βαχτσέ, άλλο για τó μαγαζί, ύστερα για τά βόδια, για τά κασίκια, για τά πρόβατα, κατά τó έχι του καθενοϋ. “Υσταρα κόφτ για τó νοικοκύρ, τή νικοκερά, και τά παιδιά με τν άράδα, άπ' τ όλω μεγάλο ως τ όλω μικρό. Σ' όποιανου κομμάτ βρεθη τó γροσάκι έκεϊνος θά είναι ό τχερός τση χρονιάς. Τό ήαρά που βάζνε στ ήήτα τονέ φλάνε στά εικονίσματα του σπιτιου και δε ήονε ξοδιάζνε. Τά κορίτσια κρατοϋνε μιá βούκα από τ' ήήτα τς και τότε βάζνε άπ κάτ στο μαξλάρ τς για νά διοϋνε στο νύπνο τς ποιόνα θά πάρνε. “Υσταρα άπ' τó φχι παγαίν-νε στις βίζιτες, σσι δκοί και σσι φίλι πώχνε όνομασία. Έκεϊ κερνιούδαι, εϋκιοϋδαι και γιρίζνε ως τó βράδ από σπιτ σε σπιτ. Τά παλιά τά χρόνια τέτοιες μέρες κέρναγανε ρετσέλι για μέλι. “Υσταρα σά βγήκε ό καβές κέρναγανε καβέ με τó μέλι. Τώρα π γεϊναι ή ζάχαρ, κερνάνε γλυκό κι από κανά ρακάκι για κρσαάκι τσ γέρ και τσ άίροι.

Σήμερα τά κορίτσια βγάζνε τά προικιά τς, τά φλουριά τς και τά κειήματά τς, άπ' τó σεδούκι και τά στολιζνε στο τραπέζ. Τό

καταπόδ στολιζδαι και οί ίδιες, φοροϋνε και τά σμαδικά τς και κάμννε από γούλες τσι δλιές κι από κομμά-κομμά ράψμο, κομμά κέδμα, λίγο πλέξιμο, για νά βασ-λέψνε γούλο τó χρόνο.

Καθανίνας κιτάξ νά είναι χαρούμενος γουλιμέρα για νά περάσ γούλο τó χρόνο με χαρά.

5. Πα ρ α μ ο ν ή τ ο υ Φ ω τ ό ς. (Νηστεία) Άπόφα κάθε νικοκερά θά ζιμώσ άλεύρι με τή ψλή τ σίτα, θ' άνοιξ φύλλα, θά τά πισπιλώσ ήαχαρκά και καρύδια κουπανισμένα, θά ήλιξ τά φύλλα, θά τ' άραδιάσ μέσο τó ταψί ζουγρά ζουγρά, θά τά ψήσ, θά τά χϋσ και τó σερηέτ και αϋριο θά τó φάνε τó σαραγλί, γιατί σήμερα νηστεϋνε

Μόνε σκοτινάσ βγαίν-νε τά παιδιά με τά φαναράκια τς, καλαίάνε στά σπίτια και μαζών-νε δεκάρες. Βγαίν-νε άκόμα και μεγάλι με τ λατέρνα για τó καρνέτο και καλαίάνε :

Αϋριο είναι τó Φωτό π' άγιάζνε οί παπάδες που ήρέχνε οί άρχιερείς με τó σταυρό στο χέρι μέσα στά σπίτια ήαίνουνε και λέν τόν Ιορδάνη βοήθεια τόν έχουμε αϋτόν τόν Ιορδάνη.

“Άνοιξαν τά οϋράνια, βγήκ' ένα περιστέρι, τó Άγιο Πνεϋμα ήτανε τήν μαρτυριά θά φέρη, ή θάλασσα και τó όρχη χαιρει χαριτωμένη.

“Υσταρα καλαίάνε και τόν άφέντη. τή γερά, τή γόρ τς και τó γιό τς, αν έχι, με τν άράδα, κατά πώς θά είναι στο κάθε σπιτ :

Άφέντη μου στή τάβλα σου στήν άγια τράπεζά σου χρυση καντήλα κρέμεται, χρυση λαμπάδα φέγγει. Σϋ βάζεις λάδι και κερι και φέγγει ή γειτονιά σου κι άνεβοκατεβαίνουνε οί παραπονεμένοι. Φέγγει και τά καράβια σου π' άνεβοκατεβαίνου και κουβανοϋνε μάρμαρο νά κάμουν μοναστήρι. Πολλά είπαμε τ' άφέντη μας άς ποϋμε τής κερās μας. Κερά μ ψηλή, κερά μ λιγνή κερά μ γαϊτανοφρύδα, μοσκοβολάει τó σπιτι σου και λάμπουν οί αύλές σου και σε ζουλεβ ή γειτονιά τις χίλιες πιδεξάδες. Πολλά είπαμε και τής κερās άς ποϋμε και τής κόρης. Κερά μ τή θεγατέρα σου, κερά μ τήν άκριβή σου, γραμματικός τή γύρεψε και ψάλτης θά τήν πάρη κ' έκεϊνος ό γραμματικός πολλά προικιά γυρεύει γυρεύει τ' άστρα πρόβατα και φεγγάρι κούπα γυρέβ και τόν αϋγνερινό καθάριο δαχτυλίδι.

Προξενητάδες ήρτανε πό μέσ από την Πόλη
λιγύζονται τσακίζονται πού βρήκαν τέτοια κόρη,
πῶχει τὸν ἥλιο πρόσωπο καὶ τὸ φεγγάρι στήθη,
πῶχει τὰ μακριὰ μαλλιά σαράντα πέντε πῆχες.
Πολλά εἶπαμε τῆς κόρης σας, ἄς ποῦμε καὶ τοῦ γιοῦ σας.
Κερά μου τὸν ὑγιόκα σου γαμπρὸ νὰ τόνε κάμης,
μέ τὰ χρυσᾶ τὰ στέφανα μέ τις χρυσῆς λαμπάδες,
μέσα στή μέσ ὁ γιόκας σου καὶ γύρω οἱ παπαδες.
Καὶ τοῦ χρόν.

Ἄμα τελέψνε τὸ καλάϊσμα, βροιάνε τ ἄρτα γιὰ νὰ τὰ δῶνε
τὸ βαζίς. Ἄπο καμμιά φορά ἡ νηκοκυρά μαξοὺς τὸ μακροκοσκινίζ,
καὶ τότες τὰ παιδιὰ λένε :

Ἐδῶ πού τραγουδήσαμε πέτρα νὰ μὴ ραγίση,
κι ὁ νοικοκύρης τοῦ σπιτιοῦ πολλὰ χρόνια νὰ ζήση.
Φάγατε σεῖς τὸν πετεινό, νὰ φᾶτε καὶ τὴν κότα,
Δόστε καὶ μᾶς τὸν κόπο μας νὰ πᾶμε σ' ἄλλη πόρτα.
Καὶ εἰς ἔτη πολλά.

Καὶ ξαναβροιάνε. Τότες ἄνοιξ ἡ νηκοκυρά τὰ δίνι τὸ τζεῖς καὶ
φεύγνε σ' ἄλλο σπιτί.

Ἄπο καμμιά βολὰ λαχαίνι κι ἀπό κανεῖς τσικρικόνις σβεῖ τ'
λάμπα, κάμνει πῶς κιμᾶται καὶ δὲ βγαζ τσιμουδιά γιὰ νὰ μὴ τὰ δῶ-
κι τίποτα. Τότε τὰ παιδιὰ πεισιμῶνται, τραβιουδαί ξέμακρα καὶ κα-
λαιάνε ἔσο ἡοροῦνε δυνατὰ :

Ἐσένα πρέπ ἀφέντη μου τσάπα καὶ δεκανίκι,
καὶ μιὰ παλιά προβόγωνα νὰ σὲ τραβοῦν οἱ λύκοι,
Ἐδῶ εἶναι ἕνας παλήκαρος, ἔν' ἄξιο παληκάρι
γαδάρου κῶλο φίλησε νὰ πάρη τὸ δεκάρι.
Ἐχεις τὰ μάτια τοῦ λαγοῦ, τὰ φρύδια τῆς καμήλας,
ἔχεις τὰ κατωσάγωνα τῆς παλιοπροβατίνας.

Καὶ φεύγουνε λήγορα καὶ βιαστικά, γιὰ νὰ μὴ τζέ τρυγήσ-νε.

Ἄπόφα βάζνε μέσα σ' ἕνα ποτήρ νερὸ μιὰ λούνα βασιλικό, καὶ
καί-ναι καὶ τὸνε φλάνε ὡς π' ν' ἀνοίξ ὁ βασιλικός. Ἄμα ἀνοίξ ὁ
βασιλικός ἀνοιθνε καὶ τὰ οὐράνια. Ὅποιος προφτάξ καὶ διῆ τὸν
οὐρανὸ ἀνοιχτό, ὅ,τ νὰ γιρέψ ἀπ' τὸ Θεγὸ, γένεται.

6. Τ ο ὐ Φ ω τ ὀ ς. Μεγάλι γιορτή. Σήμερα ἔχνε ὀνομασία ὁ
Φῶτ-ς, ὁ Φωτής, ὁ Φωτάκις, ἡ Φωενή, ἡ Φωτινιώ, ἡ Φωτινίτσα, ἡ Φω-
τίκα, τὸ Φωτινάκι, ἡ Φώτκο κι ἡ Φωτινάρα.

Ἡ γιορτὴ αὐτὴ ἔχι κι ἄλλο ὄνομα «Τὰ Θεοφάνεια», γι' αὐτὸ
γιορτάζ κι ὁ Θεοφάνις, ὁ Φάνιος, ἡ Φανιώ, ἡ Φανή, ἡ Φανίτσα.

Ἄκόμα ἔχι ὀνομασία κι ὁ Λιγορδάνις, γιὰτὶ σήμερα ψέλνει ὁ
παπάς: Ἐν Ἰορδάνη βαπτιζομένου σου Κύριε.

Σήμερα κάθε ν-νὸς ἐμάζ φωτίκι, πωρκά, σῦκα, μήλα, πορτοκά-
λια κι ἀπ' τὰ καιάδκα τὰ σεκέρια, τὰ πενίρια, ἐκεῖνα π' γεῖναι σὰ
χαλκάδες. Τὰ περνάει στν ἀρμαθιά σ' ἕνα σπάγο.

Ὅλω ἡροστά δένι ἕνα τσάκνο, ὕσταρα ἕνα σῦκο, ἕνα πορτοκάλ',
ἕνα σεκέρ, ἕνα μήλο, ἕνα σῦκο, ἕνα πορτοκάλι, ἕνα σεκέρ καὶ πάλε
τὰ ἴδια μέ τν ἀράδα, ἴσαμε π' νὰ γιομῖς ἡ ἀρμαθιά. Ὅλ' ἀπάν δέ-
νι ἕνα σ-μίτ κ' ἕνα μεγαλούτσκο κερὶ καὶ τὰ στέλνει στ' ἀδεξιμ κι
ὄσο μεγάλο εἶναι τὸ φωτίκι, τόσο θὰ μεγαλῶς καὶ τ' ἀδεξιμ καὶ
ἄλλα γένεται ν-νὸς τ καὶ τὸνε στέλνει φωτίκι γιὰ νὰ γελᾶσ-νε.

Ὁ παπάς βγαίνι ἀπ' τν ἐκκλησιά, μέ τὸ σταυρὸ στὸ χέρ, μέ
ταῖ ψαλτάδες, τὰ σύγγα, καὶ τὸ γόσμο καὶ παγαίν-νε στὸ τζεσ-μέ ν'
ἀγιάς τὰ νερά. Αὐτὸ τὸ μῆνα δέν ἀγιάξ ὁ παπάς πρωτομηνιά κι
ἀγιάξ στὰ σπιτία σήμερα, καὶ χῶρια ἀπ' τὸ ταχτικό τ, τὸνε δίν-νε
καὶ γρουνίσιο κριάς γιὰ σουτζούκια γιὰ καμμιά μσάδα λαρδί. Τὸ
ἴδιο στέλνε καὶ σις δασκάλι.

Σήμερα οἱ καλκατζάρ μαζώνται αὐγίτσα ἀπ' κὰτ στὸ Τσανάρ,
κοδὰ στὸ τζεσ-μέ, καὶ χορεῦνε τραβδῶτας :

Φεύγετε, νὰ φεύγουμε,
κ' ἔρχετ' ὁ ζουρλόπαπας,
καὶ ὁ σταυροτήρας,
μέ τὴν ἀγιαστούρα του
καὶ μέ τὴ βρεχτούρα του
κι ὅποιονα θ' ἀγιάς,
θὰ χαθῆ θὰ σκάς.

Ὁ μεγάλος τς ὁ βόϊβοιὰς τραβαί τὸ χορὸ, ἕνας παιζ τὸ ζορνὰ
κι ἕνας ἄλλος τὸ λαγούλι, κι ἄμα μαζῶχτη ἡ τσοῦρμα τς, φεύγουνε
στὰ ρέματα νὰ κρυφτοῦνε στ' Βουλτσάκι τ' δές, ἴσαμε τοῦ χρόν τ'
ἡαραμονή τοῦ Χστοῦ. Φεύγουνε πρὶ ν' ἀγιαστοῦνε τὰ νερά, γιὰτὶ ὁ-
ποιοινα θὰ τὸν ἀγιάς ὁ παπάς, ἔδεκει σκάνι, γένεται καπνὸς καὶ
χάνεται.

Μιά φορά σάνε σήμερα καλή ώρα, οί καλικατζάρ έκλεψαν τὰ μασάδια μιανής γριάς. "Αμα τώνιωσ' ή γριά, ταιτιδώνεται μάνε μάνε, βάζ ένα πήλινο τέτζερ στο κεφάλι, καλικέβ τ' πάνα, και πάί τσέ προφταίνι άπ' κάτ στο Τονάρ. Πιάνι κ' εκείνι τὸ χορό μαζί τς. 'Ο μεγάλος τς τνε φοβήθηκε και άρκεψε νά τραβδάί :

— "Οπου πήγα και όπου είδα
τέτοιο διάβολο δέν είδα
νάχι τ' άρ. . . μέσ' στα στήθια
και μαλλιά στη κολοκύθα.

'Η γριά τότες σκώνι τὸ ξύλο τς πάνας με τὰ δυὸ χέρια νά τονε βαρές και λέί :

— Ποὺ ν' τὸ σώμα ; Ποὺ ν' τὸ νήμα μ ;
'Απ' τὸ φόβο τ εκείνος τὸ μαρτύρσε :

— Στῆς άβατσουνας τῆ ρίζα.

Τότες πιὰ ξεθαρρέυκε ή γριά και τσέ λέί :

— Δειίτε με τὰ νιά πηγάδια
μη σὰς βήξω στὰ λαγάρια.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

Τὰ έννιά πηγάδια ήτανε ή μαίραγόνα πώκρυβαν οί καλικατζάρ τ' άσημκά τς και τὰ μαλαματκά τς. 'Εκείνι τν ώρα πήγε νά λαγήσ τ' άρνίθ, κι άξπαδών χάθκανε γούλι τς, κι άπόμκε ή γριά μοναχή τς. Παγαίνι σην άβατσονιά, χώνι τὸ κοιλάρ τς πάνας και βγάξ τὰ μασάδια τς, τὰ πέρνει και φεύγει.

7. Τ' 'Αγια νιοϋ. Σήμερα εχνε όνομασία ό Γιάννις, ό Γιαννάκις, ό Γιαννάκος, ό Γιαννακάκις, ό Γιάνκος, ό Γιοβάνις, ό Γιάνναρος, ό Γιωγάννις, ό Γιωγαννής, ή Γιαννού, ή Γιαννούλα κι ό Πρόδρομος.

Σήμερα όποιος είναι νιόπαίρος, τονε πιά-νε τὰ παλλικάρια τ χωριοϋ, νά τονε ρίξνε σι' γούρνα τ' τσεσμέ. "Ενα παλικάρ λέί: «Σας δίνω ένα καπόνι νά ρίξτε τὸ νιόγαίρο σι' γούρνα». 'Ο γαίρὸς τότες λέί: «'Εγὼ σας δίνω δυό». "Η λέί: «'Εγὼ σας δίνω κ'ένα χιλιάρκο κρασί από πάν' νά ρίξτ' εκείνονα π' τὸ εἶπε». "Ετς τραβάί ό λόγος ώς πού νά σταθῆ ό ένας άπ' τσι δυό, και τότες όποιος δίνι τὰ πλιότερα κερδίξ, και τὸν άλλονα τονε ρίχν-νε μέσ σι' γούρνα και τονε βρέχνε. "Υσταρα παγαίν-νε γούλι μαζί και φλεϋίται σ' έκινού πώκαμε τὸ τάμα.

17. Τ' 'Αγια δῶνιοϋ. Σήμερα εχνε όνομασία ό 'Αιδώνις κι ό 'Αιδωνάκις.

18. Τ' 'Αιθανασιοϋ. Γιορτάζνε ό Θάνος, ό Θανάις, ό Θανασός κι ό Θανασάκις.

25. Τ' 'Αιληγορίου. "Εχν' όνομασία ό Ληγόρς, ό Ληγορῆς, ό Ληγοράκις κι ό Ληγοράσκος.

27. Τοϋ Χσοστόμ. "Εχι όνομασία ό Χσόστομος.

30. Τῶν τριῶν ίεραρχῶν. "Εχι όνομασία ό 'Αρχοντῆς και ή 'Αρκοιού. 'Ακόμα γιορτάζνε και γούλι οί δασκάλι, οί παπάδες και οί δεσποτάδες, σά νά εἶχανε όνομασία.

'Από καμμιά χρονιά, άμα ό δάσκαλος λάχι μερακλής, βάζ τὰ παιδιὰ και λένε ποιήματα στο σκολιό κι' ό κόσμος μαζώνεται και τ' άκού.

Β' ΦΛΕΒΑΡΣ

Αυτόνα τὸ μήνα τονε λένε Φλεβάρ γιατί άνοιθουνε οί φλέβες τς γῆς και βγαίν-νε τὰ νερά. Τονε λένε και Κουτσοφλέβαρο γιατί τὸ ένα ποδάρ τ είναι κτσό. Τονε λένε άκόμα και Γουίτζο γιατί εχι τν όρά τ κομμένι.

Μέσα στο Φλεβάρ κάμνει και καλές μέρες, πού λάβ ό ήλιος και λιῶν-νε τὰ χιόνια, μα εκεί πού ξεθαρρέυεται κανεις πώς τάχα ήρτε ή άνοιξ, γλέπς και πιάν ένα τφάνι π' άσπριζ τὸ γόσμο. Γι' αυτό λένε :

«'Ο Φλεβάρς κι άν φλεβίς
καλοκαίρ θά μυρίς
άμα στή σῶς
σά γακιώς
πολλά χαϊιάκια θά γιομώς».

1. Τ' 'Αιτρύφωνα. Σήμερα εχι όνομασία ό Τρύφος, άμα γιορτάζνε και οί παχτσεβάνιδες.

'Ο παπάς τὸ πουρνὸ στὸν όρθρο διαβάζ άγιασμό, και μ' αυτό-να, όποιος εχι βαχτσέ, παγαίνι από μιάν άκρίτσα, χωρις νά βῆ μέ-σα και τὸν άγιάζ, γιά νά μη βγαίν-νε σφαλάξι.

2. Τς Παπαντῆς. Μεγάλι γιορτή. Σήμερα εχι όνομασία ή Παπαντή.

Οί Καραμανλ-ήδες λένε: «Παπαντή παπαντή, γιορτουλάρ κα-
παντή», γιατί σώνται πιά σήμερα οί γιορτές του Χριστού.

“Ο,τ καιρό κάμ σήμερα, τέτοιο γαιρό θά κάμ γοδλο τὸ μῆνα.

3. Τ’ Αἰ σ υ μ ι ο Ὑ. Σήμερα ἔχι ὀνομασία ὁ Σίμος, ἀμὰ γιορ-
τάζνε καί γοδλες οί γυναῖκες, κόμ πολὺ οί βαρούμενες, πού στολιζ-
δαι καί κάδδαι στό παραθύρ γιά νά φαίνται ὁμορφες καί νά κάμνε
ὁμορφο παιδί χωρὶς σημιό.

Σήμερα γιορτάζνε ἀπὸ γοδλες τσι δλιές. Δέ ζμῶν-νε γιά νά μῆ
κοσκινίζ ὁ κῶλος τ μωροῦ. Δέ στρίφτνε γιά νά μῆ στραβοπατηῆ. Δέ
μαγερεῦνε καί δέ γακομελετᾶνε γιατί, Παναγία νά φλάϊ, γοδλα ἕρ
νά γέν-νε σήμερα.

Αὐτὴ τὴν ἡμέρα, ἀσ-λ-ῆ πολὺ τνέ δοξάζνε, ἀκόμα κ’ ἐκεῖνι πῶχ-
νε χαϊβάνια γαστρωμένα (κατσίκια, πρόβατα, ἀγελάδια, φοράδες),
γιατί ἕρεῖ νά γεννή-σνε τίποτα σημιό. Πέρς, σάνε σήμερα, ἕνας χω-
ριανός μερεμέτ-σε ἕνα τριπόδ σκαμνὶ ἀπ’ αὐτὰ τὰ χαμλὰ γιά νά κά-
θεται καί γένις’ ἢ κατσίκια τ ἕνα ὀλάκι μὲ τρία ποδάρια.

Μιά γυναῖκα ζύμωσε πίττα, τέτοια μέρα, κ’ ἔξεσε τὴ γλιὰ τ
“Ἦδανε καστρωμένι καί τὸ παιδί π’ γένισε εἶχε μιὰ τούφα ἄσπρα
μαλλιά στό κεφάλι τ καί γι αὐτὸ τὸ ἔκατσαν «σασκάρ».

Τοῦ Σκλήπου ἢ μάννα εἶχε μιὰ γαστρωμένι ἀγελάδα καί τν ἔ-
ζεσαν τ’ Αἰσσυμιοῦ ὅδε γένισε τὸ μουσκαράκι τὸνα τὸ ἡροσνὸ τὸ
ποδάρ τ’ ἀίλις νά διπλώνῃ ἢ θελύκως μέσα δίπλωνε σὰ ὄξω κι ἄμα
μεγάλωσε τῶδωκαν στό μαχαίρ.

10. Τ’ Αἰ χ α ρ α λ ἄ β. Ἐχι ὀνομασία ὁ Χαράλαθος, ὁ Χα-
ραλαθῆς κι ὁ Λάμπος.

Αὐτὸς ὁ ἅγιος εἶνε γιά τ’ ἡανούκλα, γιατί τν ἔπιασε καί τν
ἔκλεισε μέσ στό ἡκάλι, Στὰ παλιά τὰ χρόνια πού τότε πότε ἔρκδα-
νε αὐτὸ τὸ θανατκό καί ρήμαζε σπίτια καί χωριά ἀλάκαιρα, ὁ Αἰ-
Χαράλαθος φύλαγε τὸ κόσμο.

Τ σ ἰ Τ σ ἰ κ ν ο π ἔ φ τ ς. Σήμερα ταικνίζνε τ’ ὄλω ὕστερνὸ τὸ
καπόνι καί τὸ τρῶνε. Γι’ αὐτὸ τνέ λένε αὐτὴ τ Πέφτ Τσικνοπέφτ.

Τ ὦ ν Ψ υ χ ὦ. Σήμερα παγαίν-νε οί γυναῖκες στὰ μνήματα μὲ
τὰ μερδοχάρτια τς καί τὰ κόλιβα, ἔρκεται κι ὁ παπάς καί τρισσιζ
τὸ πεθαμένι.

Ἄ π ο κ ρ ῆ ἄ. Σήμερα ὄσ’ κβανιοῦδαι ἀρβωνιάζδαι, κι ὄσ’ εἶ-
ναι ἀρβωνιασμένι, καί σι’ Πόλι νά εἶναι θάρτνε ν’ ἀποκρέφνε μὲ τὸ

κορίτς, κι ἄμα πιά δέ ἡοροῦνε ἀπὸ μεγάλι ἀνάξι, τότε στέλν-νε τὰ
πολίτκα, πωρκά, καταίφ, βούτρο καί ζάχαρ νά φᾶνε στὴν ὕγεια τ.

“Οποιοι θέλι νά ἀρβωνιασῆ, στέλνει τὸ σ-μὰδ μὲ τὸ ἡροξενῆτ
κ’ ἐκεῖνος φέρνει τὰ μαδίλια ἀπ’ τὸ κορίτς κι ὕσταρα ἔρκδαι σις
νύφς κερνιοῦδαι, εὐκιοῦδαι, χορεῦνε, ρίχν-νε καί κάλιοσες τφεκίες
στὸν ἀγέρα, ν’ ἀκουστῆ στό χωριό π’ γένικε ἀρβῶνα.

Τετράδ καί Παρασκευὴ ἡροστὰ ἀπ τὴ κρητινὴ τν ἀποκρηὰ ἀρ-
τύνται γιά νά ξεχωρίζνε ἀπ τς Ἀρμένιοι καί τὸ λένε «ἀρτσβούρτς».

Ἄπ’ αὔριο ὄσαμε τ Κυριακὴ δέ ἡρῶνε κρηάς. Τρῶνε μόνε γα-
λατερά αὐγά καί λαθερά.

Τ ς Τ υ ρ ν ῆ ς. Ἀπόφα μαζώνται γοδλες οί γενιές σ’ ἕνα σπιτ
κι ἀποκρεῦνε μαζί. Χωρατεῦνε, πράζδαι, γελᾶνε, λένε κι ἀπὸ κανὰ
στροχιλὸ λόγο γιά παραμῦθ καί στὰ ὕστερνὰ γιρίζνε τ’ αὐγὸ, τρῶνε
ἀπὸ κομμάτια καθανίνας καί λένε: «Μὲ τ’ αὐγὸ κλιῶ τὸ στόμα
μ’ μὲ τ’ αὐγὸ νά τ’ ἀνοίξω τ’ ἡσκαλιά».

Σήμερα φορτώνται ὄσα τσάτζαλα πάρτσαλα ἔχνε, βάζνε καί
μουσοῦνες, γιά μουτζουρών-νε τὰ μούτρα τς καί γιρίζνε μέσ στό
χωριό. Παγαίν-νε καί στὰ σπίτια π’ γεῖναι γενιά καί κάμ-νε χόσκα
κάμώματα καί ἐνλεντίζνε.

Κ α θ α ρ ο δ ε υ τ ἔ ρ α. Σήμερα πλέν-νε γοδλα τὰ ἡσκηρὰ
καί τὰ κάπια, τὰ τρίβνε μὲ τὴ στάχτ καλὰ καλὰ, κι ὄτ’ ἀπόμκε ἀπ’
τὰ χτεσ-νὰ φχγιά τὰ δίν-νε σις κατσβέλες, γιατί ἀπὸ σήμερα ἀρ-
κέβ ἢ νηστεία τς Μεγάλις Σαρακοστῆς. “Οποιοι θέλι ν’ ἀγιάς ἢ ψχή
τ, πιάνι τρίμερο. Αὐτὸ τώρα τὸ κάμνουνε μόνε οί γρηές. Τρεῖς μέ-
ρες δέ ἡρῶνε τίποτα καί κάμνουνε μόνε καθιστῆς δλιές: ρόκα, λανά-
ρισμα, ἀνοιγμα μαλλιου, κάλτσα γιά ράψμο. Τὴ Τετράδ παγαίν-νε
στιν ἐκκλησιὰ καί μεταλαβαίν-νε κι ὕστρα γιρίζνε στό σπιτ καί τρῶ-
νε τριφτὴ μὲ τὸ ταχίνι. Ἄν τυχόν πεθάνι κανεὶς πιάνοῦδας τρίμερο
δὲ βγάζνε τὸ λειψανο τ ἀπὸ τ’ ἡόρτα νά τὸ θάψνε, γιατί κολάσκε
πού σκότῶσε τὸν ἑγαυτὸ τ, καί γρεμᾶνε τὸ ἰβάρ καί τονε βγάζνε.

Σήμερα ἴσαμε τὸ βράδ οί μουσοῦνες ἡρέχνε.

Πρὶ νά βγῆ ὁ Φλεβάρς ἀθίζνε οί ἀκρανιές. Ὁ διάβολος μόνε τσὲ
διη π’ κιτρινίζνε σὺφταστα πλαλεῖ νά τσὲ ζαπῶσ καί κρεμάι τ’ ζυ-
γαριά τ στὰ κλωνιά τς, θαρρώδας δεγι πού οί ἀκράνες θά γέν-νε
ὄλω ἡροστὰ. Ἀμὰ κι ὁ Θεγός μάξως ἀφίνι τς ἀκράνες νά γέν-νε ὄ-
λωπῆς, κι ἔτς τρῶι ὁ κόσμος τὰ κεράσια, τὰ ζέριελα, τὰ σῦκα καί τ’
ἄλλα τὰ πωρκά καί χορταίν-νε κι ὁ διάβολος ἀπομήσκι μὲ τν ὄρεξ.

(Τὸ τέλος εἰς τὸν προσεχῆ τόμον)